

Cincér

ÉLET A RENGETEGBEN

tartalom

LÁTOGASSON EL...
... a Szénásokra!

PROGRAMAJÁNLÓ

INTERJÚ
– Siffer Sándorral

AKTUÁLIS
Élet az erdőben

TERMÉSZETVÉDELEM
– EU támogatással

CINCÉR KÁZMÉR

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2015
Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: vadon, fotó: Potyó Imre
További fotók készítői: Antal Szabolcs,
Becsei Katalin, Czabán Dávid, Csonka Péter,
Dobrosi Dénes, Gálhidy László, Karlné Menráth Réka,
Korda Márton, Tímár Gábor, Siffer Sándor,
Vidra Tamás, DINPI archívum
Kiadvány- és rejtvényt szerkesztés: Kiss Maja
Nyomdai kivitelezés: Köménymag Kft.

A lapszám megjelenését a „Továbbfejlesztett kommunikáció, együttműködés és kapacitásbővítés a Natura 2000 erdők biodiverzitásának megőrzése érdekében” című LIFE+ (LIFE13 INF/HU/001163) program támogatta.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, mely környezetbarát, újrahasznosított papírra készült.

www.dunaipoly.hu

... A SZÉNÁSOKRA!

A Szénások dolomithegyeit az 1800-as évek vége óta kiemelkedő jelentőségű hazai természeti területként tartják számon. Igazi szentély a Budai-hegységen belül, különleges állat- és növényvilággal rendelkezik. Az egész világon egyedül itt él a **pilisi len** (*Linum dolomiticum*), melyet a 19. század meghatározó botanikusa, Borbás Vince fedezett fel 1897-ben.

Az idei év különleges a Szénások életében, hiszen az Európa Diploma adományozásának 20. évfordulóját ünnepeljük. Az Európa Diplomával nemcsak az adott terület egyedülálló biológiai vagy táji értékeit ismerik el nemzetközi szinten, hanem az azok megóvása érdekében végzett természetvédelmi kezelés hatékonyságát is.

Az Európa Diploma elnyerése (1995) óta a természetvédelmi kezelést végző Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a területen gazdálkodó Pilisi Parkerdő Zrt. is jelentős forrásokat fordított az itt folyó **környezeti nevelési**, kutatási és élőhely-helyreállítási munkákhoz.

A Szénások különleges értékeit a Nagykovácsiban található **Nagy-Szénás tanösvényen**, a pilisszentiváni **Jági tanösvényen**, valamint a szintén Pilisszentivánon található **Pilisi len látogatóközpontban** tanulmányozhatjuk.

„Munkánk során hiszünk abban, hogy a környezeti nevelés, a szemléletformálás az ember egész életében meghatározó erejű lehet. Gyermekkorban kezdődik és egész életünkben tart. Nap mint nap azon dolgozunk, hogy minél több gyermek és felnőtt számára át tudjunk adni valamit abból a szeretetből, elkötelezettségből, illetve ismeretből, amit a terepi lét rejt magában. Az életünk tele van apró csodákkal, meg kell tanulni észrevenni ezeket!”

Kapcsolattartó: Becsei Katalin
E-mail: szenasok@dinpig.hu
Tel.: +36 30 511 1802

Fedezzük fel közösen
a Szénás-hegycsoport
Európa Diplomás
Területet!

Környezeti nevelés a Szénásokon

Pilisszentivánon, a Bányász utca 17. szám alatt található Pilisi len látogatóközpontunkban természetvédelmi kiállítás mutatja be a terület jellemző élőhelyeit, nagyvadfajait, lepkéit és tájtörténetét. A kiállításon minden korosztály megtalálja a számára befogadható ismereteket. A gyermek csoportok számára játékos természetismereti foglalkozásokat tartunk, a környékbeli iskolásoknak pedig természetismereti szakkört hirdetünk. A látogatóközpont előzetes bejelentkezés alapján egész évben várja kedves látogatóit.

A Szénások különleges értékeit a Nagykovácsiban található Nagy-Szénás tanösvényen, valamint a pilisszentiváni Jági tanösvényen élőben is tanulmányozhatjuk.

A tanösvényeink szabadon látogathatóak, azonban **szakvezetés kérhető mindkét helyszínre**. A Jági tanösvényt külön **„természtvzsgáló” hátizsákokkal** is bebarangolhatjuk, játékos formában. A természetismereti modul kifejezetten az óvodás és kisiskolás korosztálynak lett megalkotva. A gyerekekkel közösen fedezzük fel a természet apró csodáit lépésről-lépésre.

Az év folyamán számos **garantált túrával, családi programmal** várjuk az érdeklődőket. Programjainkról további információkat a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság honlapján, a www.dunaipoly.hu oldalon találhat. Keressen minket Facebookon is!

Szeptember

Október

Szeptember 18. péntek, 16.00-19.00 óra, Jókai-kert

Jókai kora, Jókai Bora

Borkóstolóval egybekötött irodalomtörténeti est.

☀ 2000 Ft/fő 📍 Sipos-Bartl Boglárka, 06 20 994 7980

Szeptember 19. szombat, 10.00-16.00 óra, Ócsa

Kulturális Örökség Napja az Ócsai Tájházaiban

Gömöri hímzésekkel, csákvári fazekakkal és a bennük készült ételekkel ismerkedhetünk a Tájház állandó kiállításai mellett.

☀ ingyenes 📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368

Szeptember 19. szombat, 10.00-17.00 óra, Jókai-kert

Kulturális Örökség Napja – ingyenes családi nap

„Földbe zárt kincseink” – fókuszban a barlangok, kőzetek és a földben élő állatok. Játékos természetismereti vetélkedők, szakvezetési séta, Cincér piac és játszóház.

☀ ingyenes 📍 Lichter Katalin, 06 30 269 9429

Szeptember 20. vasárnap, 10.00-13.00 óra, Kisoroszi

Kenuval a szentendrei Duna-ágon

Kisorosziból a folyás irányában evezünk le a Tahi hídfőig. Útközben megismerkedünk a folyópart élővilágával, természeti értékeivel. Előzetes bejelentkezés szükséges!

☀ 2500 és 1800 Ft/fő 📍 Tomcsányi Zsófia, 06 30 640 4474

Szeptember 26. szombat, 18.30-21.30, Királyrét

Esti lesen: bög az erdő, gímszarvasok koncertje

A szeptember a gímszarvasok izgalmas és hangulatos nászidőszaka.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András, 06 30 238 0063

Szeptember 26. szombat, 10.00-14.00 óra, Pilisszentiván

Informatika és természetvédelem – okostelefonnal a Jági tanösvényen

Hogyan fűszerezheti meg egy kirándulás élményeit a technika?

☀ 750 és 500 Ft/fő. 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Szeptember 26. szombat, 11.00-13.00 óra, Sas-hegy

Különleges pókfajaink - Herman Ottó és Balogh János nyomában

Ismerjük meg együtt a hegy apró teremtményeit!

☀ 950, 750 és 600 Ft 📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

Október 4. vasárnap, 10.00-16.00 óráig, Dinnyés

Nemzetközi Madármegfigyelő Napok: Dinnyési Madárkavalkád

Rendezvényünkön számos érdekes programmal várjuk az érdeklődőket: madárgyűrzési bemutatók, ragadozómadár-védelem, természetismereti játékok.

☀ ingyenes 📍 Előd Réka, 06 30 690 8632

Október 4, vasárnap, 11.00-14.00 óráig, Sas-hegy

A Sas-hegy különleges állatfajai – Herman Ottó és Balogh János nyomában

Túránkon ezen a jeles napon egy rejtélyes világba, az állatok népes, sas-hegyi birodalmába kalauzoljuk el látogatóinkat.

☀ 950, 750 és 600 Ft 📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

Október 4, vasárnap, 10.00-13.00 óráig, Kisoroszi

Kenuval a szentendrei Duna-ágon

Kisorosziból a folyás irányában evezünk le a Tahi hídfőig. Útközben megismerkedünk a folyópart élővilágával, természeti értékeivel. Előzetes bejelentkezés szükséges!

☀ 1500 Ft/család 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

Október 10, szombat, 11.00-13.00 és 14.00-16.00 óra, Királyrét

Családi nap Királyréten

Terepi séta, kézműveskedés, észtorna minden korosztálynak.

☀ 750 és 500 Ft/fő. 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Október 10, szombat, 10.00-13.00 óra, Pilisszentlászló

Geotóp Napok: Őszi séta az Apátkúti-völgyben

Az őszi erdő csodálatos színeiben gyönyörködhetnek a látogatók, egy kellemes, végig lejtős séta során.

☀ 750 és 500 Ft/fő. 📍 dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614

Október 10, szombat, 9.00-14.00 óra, Pusztamarót

Geotóp Napok: Pisznicsei túra

A Gerecsében vezetett túránk során megismerkedünk Pisznice kőfejtőivel, történelmével, közeteivel, ősmaradványaival, valamint a különleges ritkaságairól méltán híres élővilágával.

☀ 750 és 500 Ft/fő. 📍 Csonka Péter, 06 30 663 4659

Október 10, szombat, 9.00-13.00 óra, Csákvár

Geotóp Napok: Az őszi Vértes színei

A Haraszt-hegyi tanösvényen vezetett túrára ezúttal érdemes fényképezőgépet is magunkkal hozni, és megörökíteni az őszi fények és a színek játékát!

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Klébert Antal, 06 70 330 3854

☀ Részvételi díj 📍 Kapcsolat, bejelentkezés

* sorrendben: teljes árú, kedvezményes és csoportos/családi részvételi díjak

November

Október 17, szombat, 9.30-12.30, Kismaros

Csepp túra (forrástól a torkolatig): a Török-patak útja – Torkolat

Ez alkalommal, a Török-patak torkolati szakaszát vizsgáljuk, különös tekintettel a Duna hatására. Hálók, nagyítók, akváriumok segítségével tanulmányozhatjuk a patak lakóit.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András, 06 30 238 0063

Október 18, vasárnap, 10.00-16.00 óra, Ócsa

Kalácsa Vasárnap – Gazdanap

Az ócsai és környékbeli gazdálkodók és kézművesek vásárral egybekötött bemutatkozása. Gyerekeknek töklámpás, terménybáb készítés, gyertyamártás, népi játszódudvar és állatsimogató.

☀ 1200, 800 és 500 Ft 📍 Verbőczy Gyuláné, Erika 06 30 494 3368

Október 24, szombat, 11.00-13.00 és 14.00-16.00 óra, Királyrét

Családi nap Királyréten

Terepi séta, kézműveskedés, észtorna minden korosztálynak

☀ 1500 Ft/család 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

Október 24, szombat, 15.00-17.30 óra, Dinnyés

Esti vadlibahúzás a Dinnyési-fertőnél

Az esti húzás mindig maradandó élményt nyújt. A tóra beszálló zsvivajgó vadlúdcsapatok között kifelé igyekvő récecsapatokat is láthatunk. A visszaút már sötétben történik.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Október 26-29, hétfőtől csütörtökig, 11.00-13.00 és

14.00-16.00 óra, Királyrét

Családi nap Királyréten

Terepi séta, kézműveskedés, észtorna minden korosztálynak.

☀ 1500 Ft/család 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

Október 31. szombat, 9.30-12.30 óra, Királyrét

Túra a bőregerek nyomában

A királyréti tanösvényen haladva bepillantást nyerünk az erdő késő őszi életébe, és megkeressük a denevérek pihenőhelyeit. Fejlámpa kötelező! Előzetes bejelentkezés szükséges!

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Sevcsik András, 06 30 238 0063

Október 31, szombat, 13.00-18.00, Gödöllő

Esti fények az őszi erdőn

Az erdő az egyik legszebb arcát az őszi lombszínéződéskor mutatja nekünk. Ha mindezt még vegyítjük a lemenő nap sugarával, akkor garantált az élmény!

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Németh András, 06 30 236 8351

November 7. és 21. szombat, 11.00-13.00 és 14.00-16.00 óra, Királyrét

Családi nap Királyréten

Terepi séta, kézműveskedés, észtorna minden korosztálynak.

☀ 1500 Ft/család 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

November 7. szombat, 9.00-11.00 óra, Pilisszentiván

Vonulóban a madarak — Madárgyűrűzés a Jági-tónál

Novemberben még tart a madárfajok vonulása.

A madárgyűrűzési bemutató során megismerkedhetünk az erdő gyakori madaraival és különleges átmeneti vendégeivel.

☀ 600, 400 és 250 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

November 7. szombat, 10.00-13.00 óra, Tata

Az Eszterháziak hagyatéka nyomában

Egy kellemes séta keretében bemutatjuk Tata méltán közkedvelt angol stílusú parkját, amelyet a Cseke-tó természetes környezetében, az itt feltörő karsztforrások vizét felhasználva Esterházy Ferenc alakított ki.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Czumpf Attila, 06 30 663 4651

November 7. szombat 15.00-17.30 óra, Dinnyés

Esti vadlibahúzás a Dinnyési-fertőnél

Az időszaknak megfelelően a Dinnyési-fertőnél igen sok vadlúd figyelhető meg. A ludak behúzásával együtt a récék kihúzása is megfigyelhető, s az élményt számos ragadozómadárfaj is színesíti.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

November 28. szombat, 7.00-17.00, Tata

XV. Tatali Vadlúd Sokadalom

A sok ezer vadlúd reggeli kirepülése és esti behúzása, természetismereti túra, játszóház, madárgyűrűzési bemutató, természetfotó kiállítás.

☀ ingyenes 📍 Csonka Péter, 06 30 663 4659

November 28. szombat, 6.00-9.00 óra, Dinnyés

Hajnali vadlibahúzás a Dinnyési-fertőnél

A természet csendje, a hajnali vadmozgás izgalma és a vadludak zsvivaja.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

További információ:
www.dunaiopoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

Siffer Sándor, erdőmérnök

Magyarországon, ahol gyakran két embert is nehéz azonos véleményre hozni, hogyan sikerült 145 tulajdonost meggyőzni a szálaló erdőgazdálkodás alkalmazásáról, és főleg az erdőrezervátum kialakításáról?

Az erdőtervezésben 2005 óta alkalmazható a folyamatos erdőborítást adó szálaló üzemmód. A zánkai Herceg-erdő erdőtömbben már 1994 óta – a vágásos üzemmód keretei között is – természetközeli erdőgazdálkodást folytattunk. A tulajdonosok látva az elért eredményeket, a minden évben kiosztott nyereségrészt és a fejlesztéseket, továbbra is támogatták ezt a fajta erdőgazdálkodást. A 160 hektár kétharmadának tulajdonosai helyi és környéken élő gazdák. Képviselőjük Szabó Péter úr szintén elkötelezett híve a folyamatos erdőborítást adó erdőgazdálkodásnak. Így amikor a Balaton-felvidéken érintetlenül hagyandó erdőterületet keresett a WWF Magyarország képviselője Dr. Gálhidy László úr, felajánlottunk egy eddig is közel 50 éve érintetlenül hagyott nyolc hektáros erdőterületet. Megszületett a zánkai Vadon. Fontos számunkra, hogy saját területünkön tudjuk tanulmányozni a permi vörös homokkőön kialakult talajokon élő száraz cseres-tölgyes természetes folyamatait.

Mik az elmúlt évek tapasztalatai? (pl. jelentek-e meg eddig a területen nem látott állat- és növényfajok)

A nyereség egy részéből a területünkön rovarani, botanikai és madártani kutatásokat tudunk támogatni. A rovarani kutatások a holt fához kötődő rovarok, rovargyűttesek megismerésére irányulnak. A gyenge és közepes fatermőképességű cseres tölgyeseinkben hektáronként átlagosan 10-14 m³ álló és fekvő holtfát hagyunk, biztosítva ezzel a megfelelő élőhelyláncot és az erdő minél egészségesebb működési feltételét. 2013-ban a Bálint-hegyi erdőrészből került elő a holtfához kötődő, Magyarországra nézve is új

Magyarország első magánerdőben található erdőrezervátumát Zánka határában, a Bálint-hegy tetején alakították ki. A környék erdeiben azelőtt is természetközeli, ún. szálalásos erdőgazdálkodást folytattak, de 2011-ben a 160 hektáros erdőrészlet 145 tulajdonosa megszavazta, hogy egy kis részen (8 hektáron) ezentúl teljesen hagyjanak fel az emberi beavatkozásokkal. A Kopaszok Erdőrezervátum megálmodóját, Siffer Sándort kérdeztük a rezervátum születéséről és eddigi tapasztalatairól.

darázsfa *Theronia laevigata*. Előző évben a koronába felhúzott boroscsapda a Balaton-felvidékre és a Bakonyra nézve is új fajt, a tollascsapú darázsbogarat fogta meg. Eddig 19 védett rovarfajt mutattak ki a Magyar Természettudományi és a Bakonyi Természettudományi Múzeumok kutatói. 2009-ben találtam meg itt a holtfákon élő védett süngombát, laskapereszkét és az óriás bocskoros gombát. A térségből eddig nem volt egyik gombának sem előfordulási adata. Azóta ötször találtam óriás bocskoros gombát a cseres-tölgyeseinkben.

Nem túl kicsi 8 hektár egy erdőrezervátum, vagyis egy Vadon kialakításához?

A nyolchektáros vadonban a teljes erdőterületünkön élő minden társulás az előfordulás arányában jelen van. Tehát a viszonylag kis területen végzett megfigyelések is jól hasznosíthatók a munkánkban.

Mik a jövőbeni tervek? Milyen irányban lát továbbfejlesztési lehetőséget?

Fontosnak tartjuk, hogy diplomaterveket, tudományos diákköri dolgozatokat készítő egyetemi hallgatókat fogadjunk és lehetőségeinkhez mérten munkájukat támogassuk. Így mi is sok ismeretet és tapasztalatot szerezhetünk. Eddig a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának, a Pannon Egyetem Természettudományi Karának kutatói, hallgatói dolgoztak a területen. Körvonalazódik a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetének egy, a vad és a természetes felújulás kapcsolatát vizsgáló diplomamunkájának elindítása.

Ajánlaná-e a többi erdőgazdálkodónak, hogy ők is alakítsanak ki erdőrezervátumot?

A szálaló erdőgazdálkodás alapja az erdőtársulás fajainak, valamint a környezetükkel és egymással való kapcsolatainak alapos ismerete. Minden elkötelezett erdőgazdálkodónak csak ajánlani tudom ezt a megoldást.

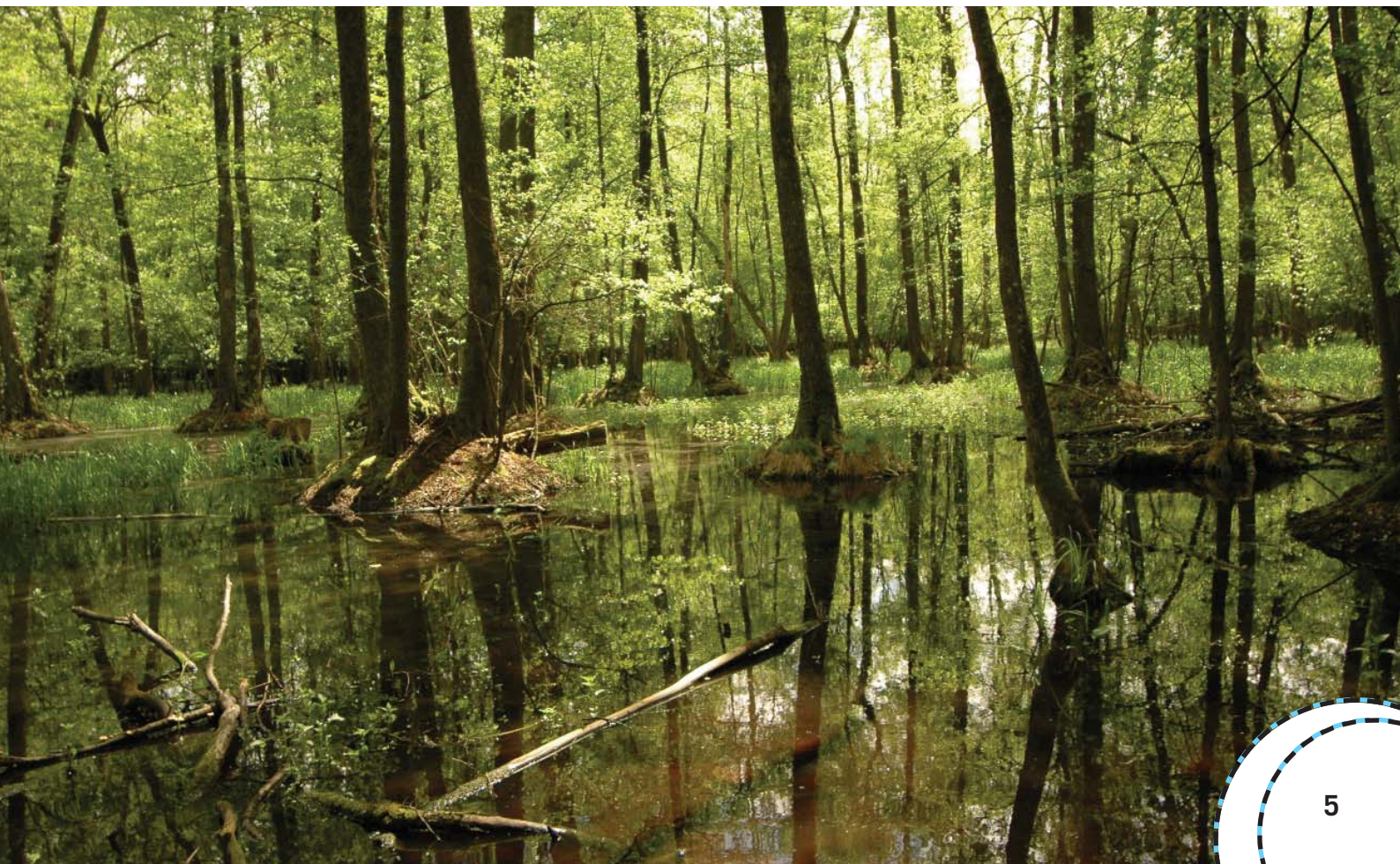
ÖSSZEFOGÁS ERDEINK ÉLŐVILÁGÁÉRT

A Natura 2000 erdők védelmének sikere elsősorban az erdőkezelésben érintettek együttműködésén áll. A magyarországi erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók, erdészeti szakirányítók és természetvédelmi szakemberek kölcsönös együttműködését kívánja ösztönözni és erősíteni egy tavaly indult, a LIFE programból támogatott projekt. A WWF Magyarország vezetésével, három hazai nemzeti park igazgatóság (Bükk, Duna-Ipoly, Kiskunsági) részvételével, valamint a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége, az Országos Erdészeti Egyesület és a Pilisi Parkerdő Zrt. közreműködésével megvalósuló program legfőbb törekvése egy közös tanulási folyamat indítása, minden érintett szakterület bevonásával. Az *Élet az erdőben* rövidcímet viselő projekt (LIFE13 INF/HU/001163) elméleti és gyakorlati tudásalapot szeretne teremteni a Natura 2000 hálózatba tartozó erdők kezeléséhez, ennek

részeként szakmai útmutatók és egy erdőtervezési eszköztár is készül az erdőtervek megújításához. Bízunk benne, hogy a rendszeres egyeztetéseken, élénk tapasztalatcseréken és a más európai országokban már sikeresen alkalmazott gyakorlatok megismerésén keresztül a hazai erdőgazdálkodási gyakorlatban is terjedni fog a *természetközeli szemlélet*, egyre több gazdálkodó vállalja majd, hogy az új szakmai ajánlásokat figyelembe véve fenntarthatóbb módon kezelje erdejét, így az élővilág, különösen a védett növény- és állatfajok is nagyobb esélyt kaphatnak a megmaradásra.

Bővebb tájékoztatás a projektről a www.lifeinforessts.eu honlapon olvasható.

Jamniczky Zoltán
pályázati szakmai ügyintéző

TARVÁGÁS HELYETT SZÁLALÁS?

Esetleg vadon?

Az erdős tájakon járva nem csak a természet csodáival találkozunk. Előbb-utóbb elérkezünk egy magas drótkerítéshez, ami mögött tuskók maradványaival, ágkupacokkal, itt-ott „hagyásfákkal” tarkított kopár földdarab tárul a szemünk elé. Bár a helybeliek, kirándulók többsége megszokta a látványt, azért feltámadhat bennünk a kérdés, hogy vajon jó-e ez az erdei élővilágnak? Fára szükségünk van – jön általában valakitől a lakonikus válasz, és már indulunk is tovább. A hegytetőre, kilátóhoz érve aztán még inkább látszik, hogy az erdész kifejezéssel vágásterületnek nevezett kopár foltok az egész erdőterületen ott éktelenkednek. Ahol már felnőtt az új erdő, ott is látszanak finom határvonalak: különböző korú erdők darabjai alkotják a tájat. A tíz vagy éppen húsz éves sűrű fiatalosok találkoznak a nyolcvan és a kilencven éves „idős” állományokkal. Ráadásul ahol régen sokféle fafaj: tölgyek, juharok, kőrisek, bükkök, szilek pazar változatossága alkotta az erdőket, ott most a gazdálkodás következtében egy-kettő „főfafaj” maradt. Kirándulásaink során leginkább ezekben a fajszegény, egykorú állományokban vezet az utunk – az erdők régi, mesebeli ékességeit csak sziklák, források, hegyerincek közelében találjuk meg. Itt többnyire meg is állunk, hogy fotózkodjunk valamelyik különleges formájú fával – talán nem is gondolva rá, hogy az egész erdő ilyen lehetne. Pedig az élővilágnak bizonyosan hiányzik a változatosság. A nagyméretű, a korhadó, a kidőlt, az odvas fák. Az erdei tisztások és a dús cserjeszint, gyümölcsöket termő bokrokkal, bűvőhelyekkel. A harkályoknak, baglyoknak, denevéreknek, hiúzoknak éppúgy szükségük van a változatos erdőkre, mint a gombáknak, moháknak, és a számtalan erdei virágnak. Visszahozható ebből valami?

A válasz egyértelmű igen. Az erdőgazdálkodásnak nem csak a vágásterületeket – durva tájsebeket, átalakított élőhelyeket eredményező módjai vannak.

A szálalás – egy helyszínről, egy alkalommal csak néhány fát kivágó – gyakorlata egyidős az emberiséggel, és így Európában is megvannak a hagyományai. Sőt, száz évvel ezelőtt az ilyen kíméletes – ún. „természetközeli” – erdőgazdálkodásnak a mérnöki alapjait is lerakták francia, svájci, német szakemberek. Van lehetőség tehát a jó példákat átvenni – nem is kell érte sokat utazni. (Magyarországon is van egy különleges táj – a Vendvidék – ahol a szálaló módszer soha nem merült feledésbe.) Tíz-tizenöt éve erdészek egy – felkészült és szakmai kihívásokat szívesen vállaló – csoportja elkezdte Magyarországon is bevezetni a szálalást. Ma már szerencsére ilyen módon kezelik a Budai-hegység jelentős részét, a Pilis és a Visegrádi-hegység magasabban fekvő területeit, de elindultak az átállással a Börzsönyben, a Mecsekben és a Bakonyban is. Az állami erdőket kezelő erdőgazdaságok mellett a magán erdőtulajdonosok közül is sokan módszert váltottak, hiszen esetükben európai uniós források is segítik a természetközeli erdőgazdálkodást, amely így a gazdasági hasznon túl természetvédelmi és közjóléti-turisztikai célokat is szolgál.

Magyarország tíz nemzeti parkjában, az igazgatóságok saját kezelésében lévő területein ugyancsak elkezdődött a korábban vágásos módon hasznosított erdők újra „természetessé varázsolása”. Ennek főként védett, fokozottan védett és Natura 2000 területeken van jelentősége. Néhány esetben fontos lehet még a természetközeli erdőgazdálkodást is mellőzni. Helyette olyanra érdemes vállalkozni, amire századok óta nem volt példa a Kárpát-medencében: háborítatlanul hagyni az erdőt – hogy itt-ott igazi vadonná alakulhasson. Túl nagy varázslatra nincs is szükség – a fakitermelés felhagyásával a gazdasági erdőből lassan természetes erdő jön létre. A turista utakon persze a jövőben is el lehet látogatni a nemzeti parkok e szentélyeibe. Néhány évtized múltán bárki megismerheti, hogy milyen is a természet a maga eredeti szépségében, ahol valamennyi élőlény igazi otthonra találhat.

*Dr. Gálhidy László
erdővédelmi programvezető*

HALOTT FA – ÉLŐ ERDŐ

Az őserdőben, vagy akár csak régóta kezeletlen erdőben sétáló számára – a hatalmas fák, a templomi hangulat, a gazdag élővilág kétségtelen pozitív élménye mellett – egy dolog gyakran visszatetszést kelt. Összevissza heverő, korhadó, széteső, a sétát ugyancsak megnehezítő kisebb-nagyobb fák, álldogáló facsonkok; rendezetlenség, elhanyagoltság; a betegség, az elmúlás szó szerint tapintható élménye. Az erdőgazdálkodó, vagy egyszerűen csak a pénzzé tehető értéket megbecsülő hétköznapi ember számára az erdő selejtjének, vagy – a másik oldalról – a gazdálkodó pazarlásának tűnhet az otthagytan pusztuló, halott, vagy már erősen széteső fa. Selejt, fölösleg, vagy érték, szükséges elem? Szolgálja-e az életet a halott fa?

Holtfa minden erdőben van. Az elmúlás az erdő életének természetes része, az ősszel lehulló levéltömegén kívül folyamatosan termelődő elhalt gallyak, szélben, hóban letört ágak borítják kisebb-nagyobb mértékben az erdő talaját. A fiatal, sűrű faállományokban – az erőforrásokért folytatott harc természetes folyamánként – szinte mindig látni szó szerint alulmaradt, pusztuló, vagy már elszáradtan álló fát. Ezek rendszerint fel sem tűnnek. Ami szemet szúr, az a méretes faanyag: álló törzscsonkok, kidőlt idős fák, nagy (akár méteres átmérőjű) törzs darabok, hogy a villámsújtott, vagy más okból hirtelen elhalt („gutaütött”), de amúgy még sértetlen ágrendszerrel, levéltelenül álló öreg fák egyedülálló élményéről ne is beszéljünk. És ott vannak még a nehezen észrevehető formák: földszinten korhadó tuskók és földalatti gyökerek, fönt a koronában széteső (akár vastag) ágak, élő fák elhalt törzsrészei, bekorhadt odvai, leváló kérge, patakokban, tavakban a víz alatt sokáig egyben maradó faanyag.

Ha alkalmunk van rá, vizsgáljunk meg közelebbről egy ilyen méretes holtfát! Szinte biztos, hogy valamilyen másból nem látható élőlényre bukkanunk. Egy részük a felszínén él: gombák, mohák, zuzmók, pókok, a repedésekben százlábúak, a nagyobb üregekben akár erdei sikló, a magasabban fekvő odvakban számos költő madár, kis szerencsével mókus, pele, denevér, vagy ezeknek legalább a nyomai megtalálhatók. A mélyebb rétegek is élettel teltek, de a különböző korhadási fázisban lévő faanyag különböző fajoknak ad otthont, illetve nyújt táplálékot. És számít a fafaj (illetve a faanyag minősége), a föld közelsége, a környezet páratartalma, és még számos egyéb tényező is.

Csupán néhány példa:

- elhalt fák (főleg puhafák) nedves, laza, de még ép kérge alatt él a **skarlábogár** (*Cucujus cinnaberinnus*) lárvája;
- még élő, de idős, pusztuló tölgyek napsütötte törzsrészeiben több évig rág a **nagy hőscincér** (*Cerambyx cerdo*) pajorja, rágásával maga is hozzájárul a fa pusztulásához;
- frissen sérült bükkfára rakja a petéjét a **havasi cincér** (*Rosalia alpina*), a lárvája aztán a holtfában rág;
- igen méretes lombos fák földközeli, nedves, korhadékkal telt üregeihez (legtöbbször bekorhadt sarjtuskóihoz) kötődik a **kék pattanó** (*Limoniscus violaceus*);
- tölgyfák tuskóiban, vagy elhalt gyökereiben öt évig rág a **nagy szarvasbogár** (*Lucanus cervus*) lárvája;
- nagy tömegű, erősen korhadt faanyagban (gyakran fűrészporban) található meg az **orrszarvúbogár** (*Oryctes nasicornis*) pajorja;
- lombos fában rág, de csak az ott (a járatok falán) tenyésző élesztőgombát fogyasztja a **penésztenyésztő fabogár** (*Elaeteroides dermestodes*).

Részben a fenti állatokat követi egy sor ragadozó, például:

- szúfajok lárváit fogyasztják a **szúfarkasok**;
- többek között cincérek lárváiba rakják petéiket a **fürkészek** és **gyilkosfürkészek**;
- az orrszarvú- és a nagy szarvasbogár pajorjait keresi az **óriás törösdarázs** (*Megascolia flavifrons*).

Az elhalt faanyagot fonalaival átszövő sokféle korhasztó gombáról, és az ezeket fogyasztó állatokról, az odvas fában megtelepedő hangyák fantasztikusan működő társadalmáról már ne is beszéljünk.

Láthatjuk, hogy biológiai oldalról, a faji sokszínűséget vizsgálva milyen jelentősen gazdagítja az erdőt a holtfa. Vajon egyéb oldalról mit tesz hozzá az erdő életéhez? A lejtős területen fekvő ágak, törzsek csökkentik a talaj lemosódását. A végsőkig elkorhadt, a talajba simuló tömeges szerves anyag nagy mennyiségű vizet tárol, humuszban és tápanyagokban gazdagítja a talajt, továbbá egy sor újabb élőlény számára életteret és táplálékot jelent.

Gazdasági oldalról is érdemes alaposan körüljárni a holtfa szerepét. Bizonyos mértékű bevételkiesést természetesen jelent (kivéve, ha olyan fákról van szó, amiket technikailag lehetetlen, vagy igen költséges kitermelni). A másik oldalon azonban a talaj védelmével hozzájárul a termőképesség javításához. Közismert, hogy egy sor olyan fajnak biztosít élő- (szaporodó-, búvó-) helyet, melyek igen fontosak az erdő természetes védekezőképességnek fenntartásában, a rágásukkal károkat okozó, részben tömegszaporodásra is képes rovarfajok féken tartásában. Ilyenek az odúkészítő, illetve odúban költő harkályok, cinegék, légykapók, csuszka, fakusz, seregély, valamint az itt pihenő egyes denevérfajok. Szintén odúlakók a rágcsálókkal táplálkozó baglyok. Ahelyett tehát, hogy a holtfa az erdő egészségi állapotát rontaná, vagy veszélyeztetné, éppen a továbbélését szolgálja.

*Dr. Tímár Gábor
erdőmérnök*

HÓDOLAT A HÓDOKNAK

A hódok Európa legnagyobb rágcsálói, 1-1,2 méter hosszúak, súlyuk akár a 30 kg-ot is elérheti. (A világon csak egy nagyobb testű rágcsáló él, a dél-amerikai vízidisznó.) A hódok legjellegzetesebb testrésze a 20-30 cm hosszú, lapos és széles farkuk, melyet keratin pikkelyek borítanak. Ez a víz alatti kormányzásban segíti őket, de másra is használják: ha megijednek, nagyot csapnak vele a vízre, veszjelzést adva társaiknak, ill. ha felállnak a hátsó lábaikra, farkukra is támaszkodnak. Úszáskor a hátsó lábaikkal hajtják magukat előre, ezeken a lábakon a lábujjak között úszóhártya feszül. Mellő lábaik sokkal kisebbek, ott nincsen úszóhártya, ezekkel viszont nagyon ügyesen fognak, például ágakat vagy sarat. Mindegyik lábukon erős karmok vannak, amelyek az ásásban segítenek, de egy esetleges támadó ellen is hatékony fegyverek. Védekezni nagy metszőfogaikkal is tudnak, a fákat is ezekkel rágják ketté. Metszőfogaik zománc rétege narancssárga színű, ezt vasvegyületek okozzák, amiktől még keményebbek.

A hódok növényevők, szinte mindenféle növényt elfogyasztanak. Nyáron a vízpartok mentén nagyon sok és sokféle lágyszárú nő, mint például a nád, sások, gyékények, tündérrózsa, vagy a vízitök – az állatok ezeket szívesen megeszik. Télen viszont ezek a lágyszárú növények elhalnak, eltűnnek, így, mivel a hódok nem alszanak téli álmod, más táplálék után kell nézniük. Ebben az időszakban kérget fogyasztanak, emiatt döntenek ki a fákat, lévén, hogy fára mászni nem tudnak. Egy 20 cm átmérőjű fűzfát akár 40-50 perc alatt elfektetnek, gyakorta feldarabolják és az ágak egy részét lehúzzák a víz alá, hogy belesúrják az iszapba. Ez az éléstáruk télire. Ha nagyon hidegre fordul az idő és befagy a vízfelszín, innen visznek maguknak táplálékot. Ezért van, hogy míg késő ősztől kora tavaszig messziről észrevehetőek a frissen rágott fatörzsek, nyáron sokkal nehezebb megtalálni a hódok nyomait.

Családban élnek, a szülők egész életükben együtt maradnak. Évente 1-2 utód születik, ők 2 éves korukban vándorolnak el új helyet keresve maguknak. Minden családnak saját területe van, ahonnan az idegen hódot elűzik. Üregekben laknak, amiket a karmaikkal ásnak a vízpartba. A bejárat a vízszint alatt található, innen kezdenek el ásni. A felszín alatti üreg hossza akár 10 méter is lehet. Ha veszélyben érzik magukat, a víz alatt be tudnak úszni a biztonságos üregbe. Előfordul, hogy beszakad az üreg teteje, ilyenkor vagy újat ásnak maguknak, vagy befedik a lyukat, faágakat és sarat hordva rá. Ez a kupac, a hódvár, akár 2-3 méter magas is lehet, Magyarországon is sokfelé lehet már ilyenrel találkozni. Gátat azért építenek, hogy a vízszintet megnöveljék és fenntartsák, ezáltal az üreg bejárata mindig víz alatt marad. A gát fölött kis tó alakul ki, amely nyáron fontos vízforrás lehet a vad- és háziállatok számára. Az új tavak környékén a talajvízszint is nő, a környező növényeket több vízhez jutatva szárazság idején.

Magyarország területéről 150 évvel ezelőtt eltűntek a hódok, de az elmúlt 30 évben újra megjelentek, és egyre több helyen fordulnak elő. Települések környékén is felbukkanhatnak már, néha kidöntenek gyümölcsfákat, vagy éppen kijárnak a kukoricaföldre. Néha gazdasági, sőt védett erdőket is megdézsmálnak, az erdészetek bosszúságára. Ilyenkor lehet kerítést építeni, esetleg riasztó szagú anyagokat kihelyezni, de ha indokolt, az állatok engedéllyel befoghatók és áttelepíthetők egy alkalmasabb élőhelyre. Mivel a hód védett, bántani nem szabad. Szerencsére nem is ismerünk ilyen esetet, és örömteli, hogy ez a kedves és hasznos állat újra él és terjed Magyarországon.

Czabán Dávid
biológus

DENEVÉREK VÉDELME

Az európai kultúrában évszázadokon át rettegés és félelem lengte körül az éjszakai állatvilág képviselőit, akik az éj leple alatt rekedő, eldugott helyeken megbúvó sötét erőket jelképezték. Már az ősi ábrázolásban is denevérszárnyakkal ruházták fel a sárkányokat, és a negatív szereplőket. Ez az ellenszenv a kutatásoknak is sokáig gátat vetett. Linné volt az első, aki 1758-ban 6 faj elkülönítésével megindította a rendszertani vizsgálatokat, és ennek nyomán indult fejlődésnek a denevérek kutatása is.

A denevérek (Chiroptera) rendszertanilag az emlősök (Mammalia) osztályába tartoznak, ők az egyedüli emlősállatok, amelyek önerőből történő aktív repülésre képesek. Hazánkban az Európában ismert 45 denevérfaj közül 28 fordul elő, melyek kivétel nélkül a kistermetű denevérek (Microchiroptera) alrend képviselői, ebből jelenleg 8 faj fokozottan védett, és 20 faj védett.

Magyarországon számos barlang biztosít állandó téli denevér-szálláshelyet, egyben tavaszi és őszi váltószállást, és ad otthont szülőkolóniáknak, így természetvédelmi jelentőségük kiemelkedő. Ezért is volt fontos a 2015 szeptember végén záródó KEOP pályázat, mely keretében több barlangot lezártunk a Gerecsében, a Pilisben és a Vértesben. Az így kialakított lezárásokkal megelőzhetővé vált a zavarás, így az ott élő denevérfajok (közülük több fokozottan védett) eltűnése és egyben felszámolhatóak lettek a geológiai értékeket károsító tényezők is.

*Kunisch Gyöngyvér
pályázati koordinátor*

TÉLI SZÁLLÁS A SZÜRKEMARHÁKNAK

2015. július 31-én sikeresen lezárult a KEOP-3.2.0/09-11-2012-0013 azonosító számú „Az ipolyvecei és drégelypalánki gyepterületek természetvédelmi kezelését szolgáló állattartási infrastruktúra fejlesztése” című pályázat, amely a Környezet és Energia Operatív Program keretén belül nyert támogatást még 2012-ben. A projekt során megújult az Ipolyvecei Major, amely az Igazgatóság Középső-Ipoly völgyben lévő szürkemarha állományának téli szállásaként funkcionál. A pályázatból megvalósult még több mint 8000 folyóméter villanypásztor-rendszer kiépítése, valamint eszközbeszerzések is.

*Ottó Barbara
projektmenedzser*

Cincér Kázmér

2

orrszarvú-
bogár
lárvája

1

lepketapló

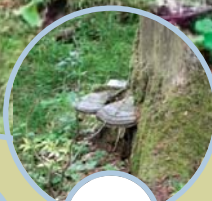
3

kékcinke

4

nyári lúd

6

bükkfa-
tapló

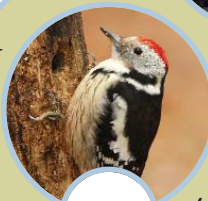
5

mezei pocok

8

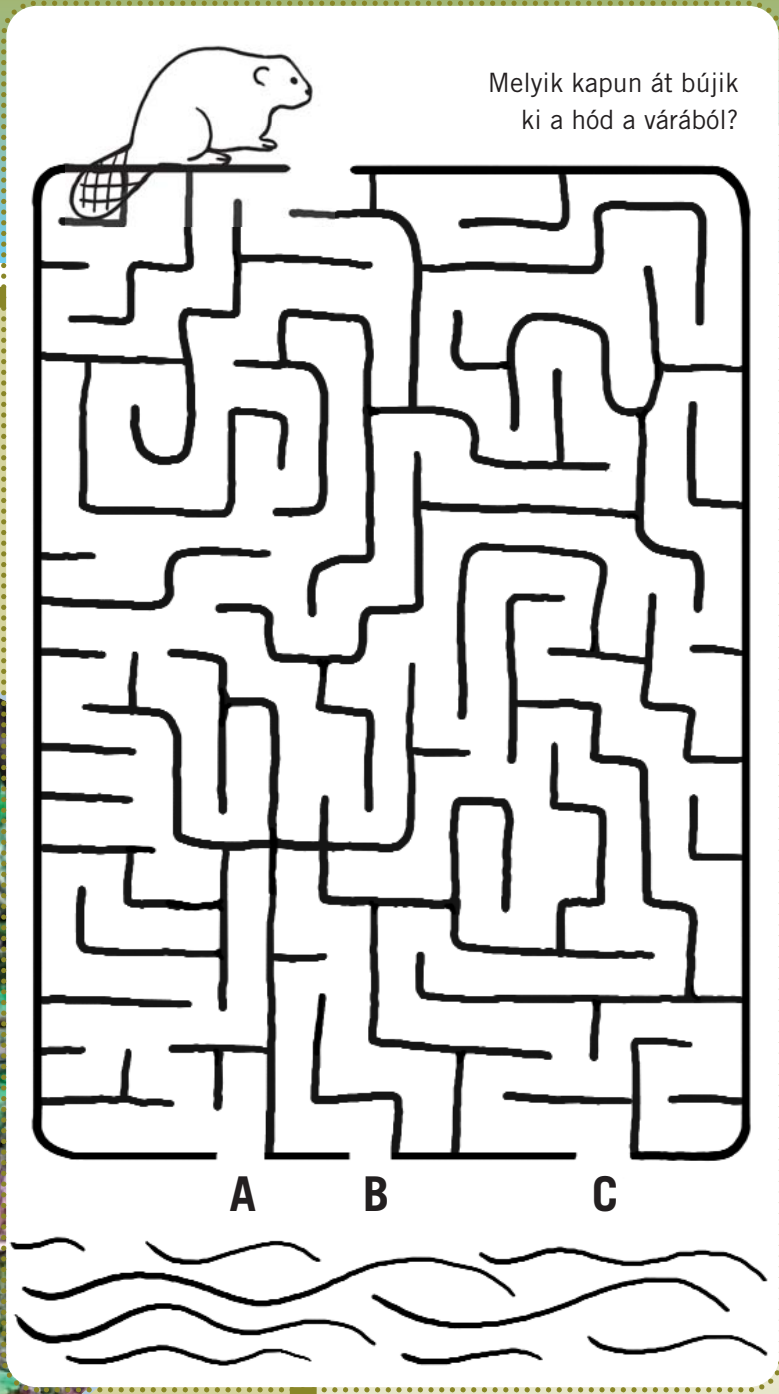
vetési
varjú

7

közép
fakopáncs

Az itt látható fajok melyike
köthető a holtfához?

Melyik kapun át bújik
ki a hód a várából?

A megoldásokat nyílt leve-
lezőlapra várjuk, neved és
címed pontos feltüntetésével!

Levelezési címünk:
1525 Budapest, Pf. 86.
Beküldési határidő:
2015. november 30.

Előző számunk rejtvényének
megfejtése: bikapók.

KEDVEZMÉNYES BUSZBÉRLÉS!

A DINPI partneri megállapodást kötött az MB Travel Kft. személyszállítással foglalkozó céggel. Ennek keretében Budapestről **jelentős kedvezménnyel szállítanak csoportokat bemutatóhelyeinkre.** Buszos természetismereti kirándulásainkra kedvezményes csomagár vehető igénybe. Bővebben: www.mb-travel.hu
Email: mbtravel@mail.datanet.hu
Telefon: 06 1 350 0560

Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben. **Cím:** 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Információ: erdei iskola: Takáts Margit, 06 27 585 625;
látogatóközpont: Sevcsik András, 06 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénások hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához szakvezetés és természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

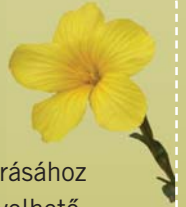
Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörcsin Erdei Iskola

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsas-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614
vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 27-től november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig
Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Háza

Látogatható: február 1-jétől november 30-ig, K-Szo. 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczi Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu